

*Кобиляцька Г. С., магістрант,
ПВНЗ «Київський університет культури»,
Науковий керівник:
Сорока І. І., канд. мистецтвознавства
ст. викладач кафедри мистецтв,
ПВНЗ «Київський університет культури»,
м. Київ, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНА ДРАМА – ДИНАМІЧНИЙ ЖАНР ДРАМАТУРГІЇ

Зображення основних форм прояву людської особистості з точки зору дії – це драма. Драма відтворює, перш за все, особисте, приватне життя людей, проте головна її мета – відтворення особистості в її драматичних стосунках з суспільством. Драма має чимало різновидів. Одним із них – психологічна драма, яка зображує конфлікти особистості і суспільства крізь призму людських емоцій і чуттєвих переживань. Дії героїв у психологічній драмі, як правило, знаходять своє психологічне пояснення та мотиви [3]. Всі дії в психологічній драмі зав'язані на життєвих колізіях героя, його внутрішніх протиріччях і пошуках. У сюжеті відображаються вічні загальнолюдські питання і проблеми (надії, складний вибір між тим, що легше, і як правильно, самотність і пошук свого «Я»). Цей різновид частіше відображає внутрішню дію – герої не стільки здійснюють вчинки, скільки переживають, розмірковують.

Психологічна драма як жанр словесно-художнього твору бере свій початок з творчості мадам де Лафайєт в кінці XVII століття і переживає перший розквіт в XIX столітті. Тоді ж і стає визнаним видом мистецтва. Психологічна драма своїм існуванням намагається довести, що душевні процеси всередині людини можуть виявитися естетично багатими, тобто, важливими, цікавими, вартими уваги. Психологічна драма в основі своїй – буржуазна. Буржуа впевнений, що його внутрішній світ досить цікавий і містить матеріал, гідний стати твором. Письменник сам творець. На перший план виходять докладні описи душевних перипетій героя [1]. Наведемо основні визначення терміну «психологічна драма».

Психологічна драма або психодрама – це під жанр драми, який приділяє увагу психологічним елементам. Психологічна драма досліджує такі тематичні елементи, як покинутість, проблеми дорослішання, заперечення, інвалідність, дисфункціональні стосунки, психічні розлади, перепади настрою, дивна поведінка, посттравматичний стресовий розлад, психологічне насильство, психоделічне мистецтво, соціальні проблеми та інші серйозні дискусії, які висвітлюють як питання життя героїв, так і реальність [2].

Психологічна драма зазвичай реалізується у певних соціально-побутових умовах, у певному соціальному середовищі та пов'язана із вирішенням певних гострих соціально-психологічних питань, тому часто вживається термін «соціально-психологічна драма». Соціально-психологічна драма – це драматичний твір, у якому відображено зіткнення внутрішніх прагнень героя з соціальними обставинами, глибоко розкрито психологію персонажів, мотиви їхніх вчинків, роздуми, почуття, що свідчить про стан суспільства взагалі та його вплив на

духовний світ людей. В основі твору – дія, та конфлікт, як рушійна сила. Соціально-психологічна драма змальовує високоінтелектуальні людські характери, досить складні переживання: увага з побутових обставин переноситься на психологію персонажів [8].

Психологічна драма в свою чергу є під жанром «нової драми». Нова драма – течія в драматургії, основою якої є правдиве зображення, достовірне відтворення внутрішнього світу героїв, увага до соціально-побутової тематики. Основна тенденція «нової драми» – у її прагненні до достовірного зображення, правдивого показу внутрішнього світу, соціальних і побутових особливостей життя персонажів і навколишнього середовища. Точний колорит місця й часу дії – її характерна риса й важлива умова сценічного втілення. Межі «нової драми» – 19-20 століття [4].

«Нова драма» має ряд характерних ознак: з'являється тенденція до зображення реального життя; конфлікт «нової драми» є центром дії і не розв'язується (неможливість розв'язання зовнішнього конфлікту приводить до того, що внутрішній конфлікт стає центром дії); немає чіткого розподілу героїв на позитивних та негативних, головних та другорядних; широке використання натяків та підтексту в мові п'єси; підсилюється роль ремарки та збільшується її обсяг, автор часто – учасник дії; звернення до античності; усвідомлення вагомості ролі режисера; виникнення нових жанрів (соціальна драма, психологічна драма, інтелектуальна «драма ідей»); фінал «нової драми» часто відкритий; композиція «нової драми» відходить від традиційної схеми [4].

«Нова драма» розробила жанри соціальної, психологічної та інтелектуальної «драми ідей», що виявилися надзвичайно продуктивними в драматургії ХХ століття. «Нова драма» стимулювала відкриття нових принципів сценічного мистецтва, заснованих на вимозі правдивого, художньо достовірного відтворення того, що відбувається [4].

Ключовими рисами «нової драми» ХІХ-ХХ ст. є: звернення до гострих соціальних проблем; зображення трагедії особистості в соціумі; домінування діалогу над дією; увага до душевного стану героя, психологізм – заглиблення у внутрішній світ персонажів; вагома роль підтексту – прихованого, внутрішнього змісту висловлювання, відкритий фінал, тобто розв'язання конфлікту відбувається поза межами тексту, подальша доля героїв залишається невідомою для читачів і глядачів [5]. У сюжеті домінує соціальний конфлікт – зіткнення прагнень людини та умов оточення, в якому вона живе. Соціальний конфлікт поступово переходить у сферу психології – основна увага в тексті зосереджена не на дії, а на внутрішніх переживаннях героя. Композиція драми – аналітична [6].

Започаткував розвиток «нової драми» норвежець Генрік Ібсен. Успіх його п'єс надихнув інших драматургів у різних країнах Європи: Герхарт Гауптман (Німеччина), Джордж Бернард Шоу (Великобританія), Август Стріндберг (Швеція), Моріс Метерлінк (Бельгія), Еміль Золя (Франція), Володимир Винниченко (Україна). Безумовно, усі представники «нової драми» йшли власними шляхами, їхня театральна естетика й поетика дуже різняться між собою. Але є одна риса, яка об'єднує всіх представників «нової драми» – вони намагалися створити проблемний театр, максимально наближений за мовою та стилістикою до

сучасного глядача. Один зі способів такого «осучаснення» театру – показ на сцені повсякденного життя, розкриття його найактуальніших соціальних і моральних проблем. Перед очима глядачів постають звичні для них картини побуту банкірів, бізнесменів, адвокатів, робітників, пересічних громадян [7].

Новій драмі характерне переосмислення природи всіх елементів драматургічного твору. На другий план відсувається зовнішня інтрига (любовні трикутники, таємниці, кримінал тощо), чие місце тепер посідають або ідейні конфлікти (Г. Ібсен, Г. Гауптман, Б. Шоу), або внутрішня прихована інтрига (М. Метерлінк, А. Чехов). Персонажі вирізняються психологічною суперечливістю й говорять прозовою мовою з широким використанням побутової, жаргонної і навіть діалектної лексики. Змінюється й композиційна структура п'єси, яка більше не має традиційного завершення, а пропонує читачу відкритий проблемний фінал – запрошення до дискусії.

«Нова драма» була загальноєвропейським явищем, однією з найцікавіших і найпопулярніших в історії світової драматургії спроб радикально переосмислити природу театру як складової частини людської культури [7].

Психологічна драма зображує конфлікти, проблеми та прагнення людини крізь призму людських емоцій і чуттєвих переживань. На перший план виходить внутрішній світ героїв, їх власний, особистий простір, внутрішні мотиви, що зумовлюють їхній вибір та вчинки. Велика увага приділяється душевному стану героя, його роздумам та міркуванням, «поринанню» у його внутрішній світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психологічна драма – динамічний жанр драматургії. URL: <https://stylezhinki.ru/vidpochinok-ta-rozvagi/9943-psihologichna-drama-dinamichnij-zhanr-dramaturgii.html> (дата звернення 15.02.2023)
2. Psychological drama. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Psychological_drama (дата звернення 15.02.2023)
3. Що таке психологічна драма? URL: <https://znanija.com/task/2416072> (дата звернення 17.02.2023)
4. Риси «нової» драми. URL: <https://dovidka.biz.ua/risi-novoyi-drami> (дата звернення 17.02.2023)
5. Всеукраїнська школа онлайн. Генрік Ібсен. «Ляльковий дім» як соціально-психологічна драма». Конспект. Зарубіжна література. 10 клас. URL: <https://lms.e-school.net.ua/> (дата звернення 18.02.2023)
6. Всеукраїнська школа онлайн. Генрік Ібсен. «Ляльковий дім» як соціально-психологічна драма». Конспект. Зарубіжна література. 9 клас. URL: <https://lms.e-school.net.ua/> (дата звернення 18.02.2023)
7. Пронкевич О. «Нова драма» кінця XIX – початку XX ст. Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів. Чорноморський державний університет імені Петра Могили. Вид-во Миколаїв, 2013, с.6-7.
8. Драма соціально-психологічна. Що таке соціально-психологічна Драма? URL: <https://gorodenok.com/> (дата звернення 19.02.2023).